Lachy Limanowskie

LACHY LIMANOWSKIE

Zasięg terytorialny: Grupa etnograficzna rozdzielająca Górali od Krakowiaków.
Północną granicę Lachów Limanowskich stanowi wał górski będący północnym obrzeżem doliny rzeki Łososiny. Na zachodzie teren ten ogranicza pas wzgórz ze szczytami Pasierbiec i Zęzów, na południu dolina rzeki Łososiny (w stronę stoków Cichonia), zaś dalej granica biegnie w kierunku wschodnim grzbietami Ostrej, Jeżowej Góry, Łyżki i Latacza, skręcając następnie na wysokości Chomranic gwałtownie ku północy (w kierunku Sechnej).

Charakterystyka topografii terenu zamieszkiwanego przez grupę: Teren zamieszkiwany przez Lachów Limanowskich to obszar górzysty, w przeszłości zróżnicowany pod względem własności; stanowił mozaikę dóbr kościelnych, królewskich i prywatnych. Ośrodkiem administracyjnym i kulturowym była Limanowa.

Podstawa tradycyjnej gospodarki: Podstawę gospodarki stanowiło rolnictwo, sadownictwo (jabłka, śliwy, obecnie także uprawa porzeczki czarnej i czerwonej) oraz hodowla bydła.

Budownictwo: Wsie skupione w dolinach rzek tworzyły rodzaj łańcuchówek; w górnych partiach dominowały przysiółki lub zagrody jednodworcze. Przeważały zagrody wielobudynkowe (chałupa, stajnia, stodoła, spichlerz, chlewiki). Budynki stawiane na zrąb nakrywały dachy czterospadowe, kryte słomą, tzw. kiczkami w schodki. Podobnie jak u Lachów Sądeckich, w chałupie czyli kuchni jeszcze do niedawna przez okrągły rok stało bydło.

Strój ludowy: Strój męski Lachów Limanowskich składał się z sukiennych spodni wpuszczonych do butów z cholewami, białej koszuli, na którą nakładano granatowy kaftan lub kamizelkę. Ubiorem wierzchnim była lniana górnica z wyłogami, a w dni chłodniejsze sukienne gunie, sukmany lub gurmany. Kobiety na lnianą koszulę i halkę nakładały kolorową spódnicę, na nią zaś białą haftowaną zapaskę. Panny nosiły ozdobione koralikami i haftem gorsety. Mężatkę wyróżniała haftowana chusta związana w czepiec. Zimą ubierano krótkie kożuszki i wełniane naramienne chusty. Na nogach kobiety nosiły trzewiki.

LACHY LIMANOWSKIE

Obrzędy doroczne: W roku obrzędowym bardzo bogato były rozbudowane zwyczaje bożonarodzeniowe, szczególnie związane z wigilią (ubieranie podłaźniczki, wróżby wigilijne, zabiegi magiczne mające zapewnić dostatek i szczęście). Od Bożego Narodzenia do Trzech Króli po wsiach chodziły grupy kolędnicze z Herodami, Gwiazdą, z Niedźwiedziem i Turoniem. W drugi dzień Wielkanocy domy odwiedzali przebierańcy tzw. dziady śmigusne – ubrani w słomiane czapki i bluzy, z maskami na twarzach, zaopatrzeni w drewniane sikawy, przy pomocy których oblewali przechodniów. W Zielone Święta palono sobótki.

Obrzędy rodzinne: W obrzędowości rodzinnej najbardziej rozbudowaną formę miało wesele poprzedzone uroczystymi zmówinami. Do ślubu jechano w towarzystwie banderii konnej, w czasie wesela odbywały się tradycyjne oczepiny, a po weselu przenosiny panny młodej do domu pana młodego. Przy chrzcie zachował się zwyczaj darowywania dziecku przez matkę chrzestną kukiełki – specjalnie wypiekanego ciasta. Podczas pogrzebów zachował się zwyczaj pożegnania dokonywanego w imieniu zmarłego ze wsią, domem, rodziną.

Sztuka ludowa: W sztuce ludowej zwraca uwagę rzeźba w drewnie, którą można spotkać niemal na każdym kroku w kapliczkach. Dominują tematy: Chrystus Ukrzyżowany, Frasobliwy, U Słupa, św. Nepomucenem. Powszechny był też wyrób bibułkowych kwiatów (palmy, przyozdabianie obrazów w izbie, mogił) oraz hafciarstwo.

Folklor muzyczny: Folklor muzyczny był tu bogaty i różnorodny, posiadający wiele wpływów. Tradycje te kultywują liczne zespoły regionalne. Lachów reprezentują znani z występów w kraju i zagranicą „Limanowianie” z Limanowej oraz zespoły: „Spod Kicek” z Mordarki, „Pisarzowianie” z Pisarzowej.